

‘Tessels was boers en dom’

In dorps huis De Hof in de Texelse badplaats De Koog zingt iedereen enthousiast mee. Voor de tweede keer in dit novemberweekend zijn alle plaatsen uitverkocht en moeten er voor de 160 belangstellenden zelfs stoelen worden bijgesleept. Ze komen voor de voorstelling *Echt op sien Tessels*, georganiseerd door de dialectgroep van de Historische Vereniging, die op dit eiland een bloeiend bestaan leidt.

door MIRJAM BARTELSMAN

*Soms hoor ik Tessels prate
In de midde fon de nacht
Ik luuster wot se sèège
Ik luuster en ik wacht
Dòn hoor ik welders worde
Die ik nag amper weet
Ik wil se op gaan skrieve
Dòt ik se niet vergeet*

Veul grieze koppies hier,” zegt een vrouw tegen haar kleindochter. Het meisje is meegekomen omdat ze voor school een werkstuk moet maken over de geschiedenis van het Texelse dialect – hier noemen ze dat Tessels. “Eerst vond ik het dialect heel stom, maar nu weet ik dat er meer mensen zijn zoals mijn oma die alleen maar Tessels praten, en dat er meer achter zit dan ik dacht.” Haar oma: “Eerst docht ‘k dot ‘k dom was omdat ‘k oltied op sien Tessels prate, maar nou fiende veul mèense ut wel leuk.”

De voorstelling *Echt op sien Tessels* is op het eiland een grote publiekstrekker. Een opmerkelijke ontwikkeling, want de landelijke trend is juist dat dialecten steeds minder worden gesproken. Op Google steeg het aantal zoekopdrachten naar ‘oefeningen voor accentloos Nederlands’ de afgelopen jaren met zeshonderd procent, en nog maar drie procent van de Nederlandse jongeren tussen 15 en 25 jaar praat thuis in een dialect. Ook op Texel spreken bijna alleen de zeventigplussers nog Tessels, en dat die taal nu terugkeert op het toneel noemt de dialectgroep een verrassende doorbraak. “We zien het Tessels nu weer in de kunst en in de cultuur,” vertelt Ina Schrama, lid van de dialectgroep en regisseur van de voorstelling. Zo heette het gróttste museum van Texel in de

Echt op sien Tessels is op het eiland een grote publiekstrekker.

havenplaats Oudeschild vroeger het Maritiem en Jutters Museum en nu, na een grondige renovatie, Kaap Skil (Skil is de Tesselse naam van Oudeschild).

Ina Schrama, nu in de zestig, sprak net als veel mensen van haar generatie het dialect vroeger alleen thuis en bij haar opa en oma. Ze dacht dat ze het volledig was verleerd toen haar gevraagd werd een voorstelling te regisseren die volledig in het Tessels zou worden uitgevoerd. “Ze benaderde mij omdat ik veel ervaring heb met regie van amateurtoneel. Tessels had ik toen al jaren niet meer gesproken. Dat was bij ons op de lagere school streng verboden. Als je in de jaren zestig bij wijze van spreken *skool* zei in plaats van school, werd je de klas uitgestuurd. Tessels was boers en dom.”

Nu komen leden van de dialectgroep op verzoek van Texelse scholen in brugklassen vertellen over de herkomst van het dialect. “Die kinderen zijn echt gefiterseerd. Ze zien het als erkenning dat het iets bijzonders is om Texels te zijn. Ze zijn eilanders. En dat geeft een ander gevoel van identiteit dan het vasteland. Veel kinderen van eilandbewoners gaan niet snel van het eiland af.”

Schrama bleek zich met weinig moeite het oude dialect weer eigen te kunnen maken. Ze stelde een voorstelling samen waarbij steeds andere eilandbewoners in het Tessels anekdotes uit hun jeugd vertellen, afgewisseld met liedjes die speciaal voor deze voorstelling in het Tessels zijn geschreven. De zangers zijn artiesten die op Texel wonen of er in elk geval zijn geboren. Vanaf de eerste voorstelling waren in alle dorpen de zalen uitverkocht. Schrama: “We merken dat er iets bijzonders gebeurt bij de waardering van ons

De Amsterdammer Aart van den Brink zingt tijdens elke voorstelling een paar van zijn Tesselse liedjes. Hij verhuisde al op zijn zeventiende van Texel naar de Randstad en werd daar programmeur van bestelingssoftware. “Ik schreef als hobby liedjes in het Engels, maar daarna probeerde ik het ook eens in het Tessels. Ik hoefde mijn ogen maar dicht te doen en me in mijn oma te verplaatsen en de woorden kwamen vanzelf. De taal die je als kind hebt geleerd, verdwijnt niet meer uit je hoofd. Net als veel Texelaars had ik eerst een zekere gêne om het dialect te gebruiken, maar mede dankzij deze voorstellingen is dat nu helemaal voorbij.”

Bij veel eilanders is de gêne zelfs omgezet in trots. Dat is ook te danken aan Marcel Plaatsman, auteur van *Taal over Zee*, een boek van bijna vierhonderd pagina’s waarin hij het resultaat publiceert van vijf jaar studie naar de geschiedenis van het Texelse dialect. Zijn meest verrassende conclusie is dat het Tessels de basis vormt van het Algemeen Beschaafd Nederlands. Het is een overblijfsel van de spreektaal die rond 1600 in Amsterdam werd gesproken. De haven van Texel was in die tijd een belangrijk economisch centrum en functioneerde als een voorhaven van Amsterdam. Zeelieden voeren van het eiland naar de stad en iedereen sprak dezelfde taal. “Tot in de achttiende eeuw had die taal zelfs een zeker prestige,” schrijft Plaatsman, “en had men het over ‘de goede Hollandsche taal’.”

Ina Schrama

dialect. Het enthousiasme wordt steeds maar groter. We zijn nu bezig met de tweede ronde langs alle zeven Texelse dorpen. Vergelijken met de eerste ronde is het aantal bezoekers meer dan verdubbeld. In bijna alle plaatsen moeten we nu meerdere bijeenkomsten achter elkaar houden. Vandaag is de vijftiende voorstelling.” In Oosterend kwamen in een speciale feesttent zelfs vierhonderd toeschouwers.

In elk dorp is de voorstelling anders. Bewoners van de plaats worden gevraagd als acteurs op te treden en verhalen over hun jeugd te vertellen. Daar gaan grondige repetities aan vooraf, want vanuit je beschutte huisje in een Texels dorp zomaar op een podium voor een publiek van een paar honderd mensen staan, daar komen wel wat zenuwen bij kijken. El Kortenhoeven (82) uit Oudeschild stond al twee keer op het toneel met anekdotes uit haar jeugd. Deze middag, bij de voorstelling in De Koog, is ze een belangstellende toeschouwer. “Os ik zelf wot fertelle moet, don moet ‘k fon de zenewe oltièd piense en poepe tegelijk, denk ‘k don hè, maar os ‘k ‘r op staan, is ‘i over.”

Pas toen Texel later in een economisch isolement raakte, kreeg het Tessels de status van plattelandsdialect, terwijl de taal zich in de rest van Holland verder ontwikkelde. Plaatsman heeft het dialect zo uitgebreid bestudeerd omdat hij, net als iedereen op het eiland, beseft dat het ooit zal zijn uitgestorven. Als taalkundige vindt hij dat de geschiedenis voor het nageslacht moest worden vastgelegd.

Of zoals El uit Oudeschild het zegt: “Ik find t leuk dotte de mèense hier nag Tessels prate, os je twintig jaar veerder bent, praat gien mèens meer Tessels, don benne wee olle-gaar dóód.”

Voorlopig zingen de *grieze koppies* in de zaal van dorps huis De Hof onvermoeibaar door. De teksten van de liedjes worden op een scherm geprojecteerd.

*Kon ik maar ien te frage gaan
Bee ien die ónze taal verstaat
Ach wacht niet op de leste
Aans benne we te laat.*